

ПОРІВНЯЛЬНІ ЗВОРОТИ В РУКОПИСНІЙ КАРТОТЕЦІ В.В. НІМЧУКА: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія

Випуск 2 (50)

УДК 811.161.2'282.2(477.87):811'373.7

DOI:10.24144/2663-6840/2023.2(50).76–88

Галас А. Порівняльні звороти в рукописній картотеці В.В. Німчука: структурно-семантичний аспект; кількість бібліографічних джерел – 22; мова українська.

Анотація. У статті вперше здійснено структурно-семантичний опис порівняльних зворотів у словниковій картотеці видатного вченого-мовознавця Василя Васильовича Німчука. Картотека, підготовлена В.В. Німчуком, – це унікальне зібрання мовних скарбів багатой верхньонадборжавської говірки, яка вирізняється специфічними лексичними, фонетичними, словотвірними, граматичними особливостями. Крім власне лексичного матеріалу, лексикографічно репрезентованого з різним ступенем повноти, в картотеці є значна кількість діалектних фразем і паремій, назви понять матеріальної культури (часом із малюнками), обрядодій, звичаїв, вірувань, регіонального ономастичного матеріалу, фольклорних записів, зразків діалектного наративу та ін. Дослідження виконане на матеріалі опрацьованого фрагменту картотеки, з якого відібрано близько 700 (із варіантами) порівняльних зворотів. Описано методику репрезентації порівняльних зворотів у словниковій картотеці. Визначено специфіку сполучників, якими приєднується порівняльний компонент. У картотеці зафіксовані загальноживані, кодифіковані в літературній мові й відомі в інших українських говорах порівняльні звороти (компаративні фраземи). У науковий обіг уперше вводиться значний фрагмент реєстру колоритних регіональних порівняльних зворотів.

Оскільки ядро порівнянь складають образи тваринного і рослинного світу, часових понять, традиційного селянського побуту, виробничої діяльності, міфології, вірувань, стереотипів поведінки людей, суспільно-економічні поняття тощо, то цим зумовлений семантичний принцип представлення порівняльних зворотів. Виділено групи порівняльних зворотів, об'єктами порівняння в яких є слова, які зосереджують основний образний і експресивний зміст порівняння: назви свійських тварин і птахів, назви хижих тварин і гризунів, назви птахів і пов'язаних із ними понять, назви комах, назви плазунів, земноводних і риб, назви сільськогосподарських культур, назви продуктів харчування, страв, напоїв, назви осіб, соматизми, назви предметів побуту, виробництва, знарядь праці, тканин, одягу, взуття і їх частин, матеріалів, транспорту, назви дерев, рослин, плодів, сортів, грибів, назви явищ природи, часових і просторових понять, речовин, назви будівель, об'єктів, споруд, місцевостей, назви музичних інструментів, назви міфічних істот, назви фінансових понять, субстантивовані ад'єктиви – образні характеристики людини.

Зроблено висновки про важливість ґрунтовного вивчення порівняльних зворотів, зафіксованих у словникових матеріалах В.В. Німчука, для досліджень із діалектології, історії мови, ономастики, лінгвокультурології.

Ключові слова: діалектна лексикографія, порівняльний зворот, закарпатський говір, Василь Німчук, словникова картотека.

Постановка проблеми. Одна з ознак діалектного мовлення – активне функціонування порівняльних зворотів, у яких виявляється мовна картина світу людини. У народних порівняннях відображено аспекти міжособистісного, родинного життя, соціального статусу, побуту і виробничих стосунків, морально-етичні цінності, багата духовна культура, особливості світосприймання. Цінний різнорівневий діалектний матеріал, зосереджений у народних порівняннях, дуже важливий для мовознавчих досліджень, для укладання діалектних словників.

Порівняльні звороти (компаративи, компаративами, компаративізмами, компаративні фраземи, компаративні фразеологічні сполуки, порівняльні фразеологізми, стійкі народні порівняння) в українських говорах були предметом мовознавчих досліджень (Н. Коваленко, В. Леснова, О. Григоренко, І. Аксьонова, А. Галас, О. Харківська, Г. Шкурко). Відомі здобутки в лексикографічному опрацюванні українських народних порівнянь.

У словниковій картотеці В.В. Німчука зафіксовано значну кількість порівняльних зворотів у говірці села Довге Закарпатської області, які ще не були предметом спеціального вивчення. Актуальним видається впорядкування бази порівняльних зворотів на матеріалі картотеки, дослідження їх у

структурно-семантичному, функціональному, лінгвокраєзнавчому аспектах.

Аналіз досліджень. Українське діалектне словництво має вагомий традиції і здобутки. Про досягнення в українській діалектній лексикографії писали І.В. Сабадош [Сабадош 2015, с. 457–468; с. 468–472; с. 472–494], О.І. Бондар [Бондар 2012, с. 171–176], Л.В. Рябець [Рябець 2019, с. 71–86] та ін. Так, за підрахунками О.І. Бондаря, з 2000 по 2011 рр. опубліковано 30 діалектних словників, словничків і матеріалів, у яких найбільш опрацьованими в лексикографічному аспекті є говори південно-західного і південно-східного наріччя [Бондар 2012, с. 171–176]. З того часу реєстр діалектних словників поповнився новими цікавими виданнями (ідеографічні, етнолінгвістичні, діалектно-етнографічні, епідигматичні, фразеологічні, тематичні словники), у яких враховані нові концепції укладання словників діалектного мовлення. Л.В. Рябець слушно зауважує: «Діалектні словники – це і джерело вивчення лексичного складу діалекту, і документальний огляд лексичної скарбниці минулого, і важлива пам'ятка культури, що представляє звичаї, побут, рівень духовного і матеріального життя мешканців певної території» [Рябець 2019, с. 71].

Дослідниця відзначає, що на особливу увагу сьогодні заслуговують словники однієї говірки, укладачі яких усе більше відходять від суворих принципів диференційності та непереобтяження ілюстративним матеріалом [Рябець 2021, с. 33].

Опис говірки окремого села як диференційного словника в українському мовознавстві вже має традицію. Це «Словник-пам'ятник. Діалектний словник села Поляни Марамороського комітату» О. Бевки (Ніредьгаза, 2004), «Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області)» Ю. Піпаша, Б. Галаса (Ужгород, 2005), «Словник села Тилич на Лемківщині» Є. Турчин (Львів, 2011), «Словник гуцульських говірок Річки та Яворова» М. Астаф'євої та Г. Воронич (Івано-Франківськ, 2014), «Мовний портрет села Тюдів» М. Голянич (Івано-Франківськ, 2018), «Мокряни. Говірка маминого села. Словник» Г. Дидик-Меуш (Львів, 2021), «Словник говірки села Осички Подільського району Одеської області» Г. Березовської (Умань, 2022) та ін.

За диференційним принципом укладено й «Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району» І.В. Сабадоша. (2-е видання, Ужгород, 2021). Словник відзначається високим фаховим рівнем і значним обсягом репрезентованого матеріалу (22,2 тис. слів).

Невеликий за обсягом (1750 слів) словник «Арданівська бесіда. Говірка села Арданово Іршавського району Закарпатської області» підготував М. Ломага (Ужгород, 2013). У реєстрі цього словника ілюстрацій, фразем чи інших стійких сполук нема.

«Словник українських говорів Закарпатської області» М. Грицака – найбільший діалектний словник не тільки в українській, а й у слов'янській і, можливо, у світовій діалектній лексикографії [Сабадош 2015, с. 492]. Перший випуск словника побачив світ у 2017 р. із назвою «Матеріали до словника українських говорів Закарпатської області».

Дослідження фраземіки і порівняльних зворотів у словниках, об'єктом яких є закарпатський говір, представлено в працях А. Галаса, О. Пискача, О. Харківської.

Порівняльні конструкції стали предметом розгляду в статті «Народні порівняння у Словнику закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району І. Сабадоша» [Харківська 2020, с. 271–276]. Виявлено 138 порівняльних конструкцій, які залучені автором словника як ілюстративний матеріал, і описано їх за семантичним принципом.

Структурно-семантичний аналіз фразем, уміщених у чотирьох діалектних словниках українських говірок Закарпаття, зокрема в словниках І. Сабадоша (2008) і М. Грицака (2017), здійснила О. Пискач у статті «Фраземи в структурі діалектних словників українських говірок Закарпаття: стан і перспективи дослідження» [Пискач 2020, с. 262–268]. У кількісному плані найбільше фразем (близько 200) дослідниця зафіксувала в Словнику І. Сабадоша, в «Матеріалах до Словника українських говірок Закарпатської області» М. Грицака – утричі менше. Виявлені фраземи поповнюють ем-

піричну базу української фраземіки [Пискач 2020, с. 262–268].

Дослідження порівняльних зворотів у закарпатському говорі репрезентовано в працях А. Галаса, О. Харківської, Г. Шкурко.

У статті Г. Шкурко «Назви традиційного транспорту та комунікацій у складі компаративних фразем в українських говорах Закарпаття» проаналізовано компаративні фраземи за семантикою порівняльного компонента, зокрема взято до уваги назви традиційного транспорту та комунікацій в українських говорах Закарпаття. Авторка здійснила спробу аналізу діалектних компаративних фразем у структурному, семантико-стилістичному та лінгвогеографічному аспектах [Шкурко 2020, с. 379–384].

Багатий матеріал представлено в розвідці О. Харківської «Компаративні фраземи з анімалістичними компонентами в українських говірках Закарпаття» [Харківська 2022, с. 190–196]. Авторці вдалося зібрати понад 400 компаративних діалектних фразем, у структурі яких є назви свійських тварин, диких звірів, птахів, плазунів, земноводних, комах.

Попри традиції лексикографічного опрацювання закарпатських народних порівнянь (словники Л. Чопея, І. Керчі, М. Грицака, І. Сабадоша), на матеріалі закарпатського говору ще не створено лексикографічних праць, які б умістили все різноманіття порівняльних зворотів у діалектному мовленні.

Мета статті – структурно-семантичний аналіз порівняльних зворотів у словниковій картотеці Василя Німчука.

Матеріалом дослідження стали порівняльні звороти, відібрані зі словникової картотеки В.В. Німчука.

Методи та методика дослідження. У роботі застосовані описовий (із прийомми спостереження, інтерпретації, контекстуального аналізу), структурний і зіставний методи наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу. В.В. Німчук неодноразово на наукових зібраннях і в друкованих працях підкреслював, що робота лексикографа надзвичайно трудомістка і вона потребує фахової, авторської наукової творчості, тонкого відчуття слова і його семантики [Німчук 2012, с. 4]. Найкращі, найавторитетніші словники підготували високоосвічені особи з доброю філологічною підготовкою, найчастіше – фахівці-лінгвісти. Більшість із них була обдарована тонким чуттям краси слова, семантики лексеми, фразеологізму [Німчук 2012, с. 4]. До трудівників-словників, про яких учений говорить із глибокою пошаною, належить і В.В. Німчук. Відомо, що він упродовж усього життя, від часу навчання на філологічному факультеті, а потім в аспірантурі на кафедрі української мови Ужгородського університету, укладав картотеку словника говірки рідного села Довге. В.В. Німчук був глибоко переконаним у тому, що «прив'язаність до говірки, говору, особливо в діалектному середовищі, – природне явище. Власне любов до рідної, національної мови й починається з любові до рідної говірки» [Німчук 2013, с. 21]. Відомий учений-мовознавець світового рівня сповідував зворушливу синівську любов до материн-

ського діалекту, усвідомлюючи себе частиною рідної діалектної стихії, про що не раз зізнавався: «Ми самі протягом усього життя в закарпатському діалектному середовищі й поза ним (навіть у Києві в неофіційній обстановці) із земляками спілкуємося рідним верхньонадборжавським (північномарамороським) говором» [Німчук 2013, с. 22]. Глибоко переймаючись проблемами захисту діалектного середовища, збереження українських говірок від цілковитого занепаду, В.В. Німчук закликав до створення громадського освітньо-наукового об'єднання шанувальників українських діалектів, завдання якого вбачав у створенні науково-популярних праць про конкретні діалекти, укладанні діалектних лексиконів, збиранні лексичних та фразеологічних скарбів народу, викладанні великих спецкурсів, присвячених конкретним діалектам і регіональним літературам.

Матеріали діалектного лексикону В.В. Німчука нині опрацьовують викладачі кафедри української мови Ужгородського національного університету. Актуальними в контексті специфіки укладання діалектного словника видаються думки Л.В. Рябець: «На реєстр словника впливає, у першу чергу, те, хто є його автором (науковець, філолог, діалектолог, який досліджує діалект, чи носій говірки, який прагне максимально повно передати лексичне багатство своєї говірки й не завжди зважає на наукові засади побудови словника) або редактором (якщо йдеться про публікацію матеріалів, зібраних і підготовлених іншою людиною чи колективом людей, і що стало вже архівом) і яке завдання він ставить перед собою» [Рябець 2019, с. 77].

Картотека, підготовлена В. В. Німчуком, науковцем і носієм говірки, – це унікальне зібрання мовних скарбів багатой колоритної верхньонадборжавської говірки, яка вирізняється специфічними лексичними, фонетичними, словотвірними, граматичними особливостями. Окремі слова вже в 50-х роках минулого століття В.В. Німчук позначив ремаркою *глибокий архаїзм*, на сьогодні це реліктові мовні явища, невідомі сучасним носіям говірки. Крім власне лексичного матеріалу, лексикографічно репрезентованого з різним ступенем повноти, в картотеці є значна кількість діалектних фразем і паремій, назв понять матеріальної культури (часом із малюнками, рисунками), обрядодій, звичаїв, вірувань, регіонального ономастичного матеріалу, фольклорних записів, зразків діалектного наративу та ін. Матеріал записаний на картках традиційно стандартного розміру, однак укладач використовував й інші принагідні засоби (аркуші різного формату, блокноти, візитівки, зшитки і т. ін.).

У картотеці В.В. Німчука виявлено значну кількість порівняльних зворотів. З опрацьованої частини картотеки ми відібрали близько 700 порівняльних конструкцій (з урахуванням варіантів), більшість із них представлена в цій статті. Не оприлюднюємо ту частину матеріалу, який поки не вдалося прочитати й інтерпретувати, а також з етичних міркувань не подаємо порівняльні звороти з виразно зниженою конотацією.

Послідовність у методиці фіксації порівнянь у говірці с. Довге в картотеці не завжди дотримана.

Як правило, на одній картці зафіксований один порівняльний зворот, але є непоодинокі випадки, коли записи здійснювалися, можливо, в різних умовах і в різний час, згодом картки не переписувалися, внаслідок чого на одній картці (або аркуші) записано два і більше порівняльних звороти, поряд інші слова й вирази, часом тематично віддалені одне від одного, що утруднює прочитання, обмежує можливості інтерпретації опрацьованих одиниць, а отже, коректних висновків. Оскільки картотека укладалася протягом тривалого часу, окремі порівняльні звороти фіксувалися повторно, і не один раз, при цьому спостерігаємо як повністю ідентичні записи (можливо, це начисто виконані), так і варіанти транскрибування, різний ступінь вичерпності семантичної характеристики, додаються граматичні ремарки до слів у записаному порівнянні, примітки про відповідники в українській літературній мові чи в інших мовах, джерела запозичень слів-компонентів у порівняльних зворотах тощо.

З метою укладання реєстру порівняльних зворотів ми опрацьовали значну кількість карток. Способи представлення порівняльних зворотів у словниковій картотеці різні:

1. Записаний тільки порівняльний зворот, наприклад: *хбжу / ги жураўка; так бігат / йак шиліхвўст; ходит / ги шл'ахта; адде два ги тэндери јдут пјані; такій муравій / ги пдрс'а; такій правій дуп / ги с'вічка; хл'іб јак дьхт'іл' / йак вбўна; такоје надўтоје кдструбатоје ходит / ги мбўмыч; ги бполох ходит*.

2. У порівняльному звороті підкреслене якесь слово, очевидно, для актуалізації фонетичних чи морфологічних діалектних особливостей у рідній говірці вченого, ступеня архаїзації лексики, стилістичних параметрів, функціонування в мовленні з наміром врахувати ці особливості при укладанні словникової картотеки і в перспективі словника говірки села Довге, наприклад: *так го јлупкај по пійску / ги ј дбшчку; ходит скáčучи / ги јайац'; ота так' ги јаччўрка зајде до хьж та лиш пороззірат; наліт'іло јих тўл'ко / ги мўшкы; бо(й)іт'ц'а (с'а) (ц'ц'а) / йак чорд^м тимн'анў; ходиши за мнбў ги шиліхвўст; такоје / ги с поганіц'вар; оні мнбў / ги псом јўс'кајут; так с'а ни берé тўмана наука / ги бўка; отó такоје змылноје / ги дијавўл*.

3. Частина порівнянь вилучена із фрагментів записів усного мовлення, наприклад: *кбј там сис' / та у'сі тіхо / ги ббжі мўхы; исе Слájчино вблс'а / шчо першый рас упстріжено / адде сме поклáli ј дуплэ / обы ј нийі такоје вблс'а великоје / йат галуз'а / стоўпл'а /; Васіл'у / купі ми мурніц'кый кленáч / такій / ги чекán /, а також фольклорних записів (співанки, коломийки, вузьколокальні фраземи, приказки, приповідки), історій із життя земляків і т. ін., наприклад: *варі / бабо / кумпїтєры / варі / бабо / бўл'і / очи бы ти јсадило / (јвалило) / такі / ги цибўл'ї; де бы мін'і с'а јенїти хлпну молбдму / хд'ад'м' д'їўкы / йак цїркўўкы коло мого дбму; нийé Йвána на гул'ана // нийé Йвána дбма / хьја бы му изгорїла / йак сухá солбма! једен л'ўпко йат гдлўпко / а дрўгый йак пáва*.*

4. При деяких порівняльних зворотах є символ ◊ і вказівка на різновид фраземи за структур-

но-семантичною класифікацією, наведено відповідники в літературній мові (як правило, за словником Г. Удовиченка), наприклад: $\diamond$ *ган'биц'ц'а / ги кобыла / кой сáne звэрне*; $\diamond$ *сто(й)йт / ги пин*'; $\diamond$ *ходит⁰ по свал'бах / йак свал'бовый горниц'*; $\diamond$ *такый / ги жил'изный вѣук*; $\diamond$ *сидит⁰ / ги чорт на грѣшох*. Послідовності у вживанні символу фраземи $\diamond$ в картотеці не спостерігається. Більшість порівняльних зворотів не мають при собі позначки $\diamond$.

5. До порівняльного звороту дається семантична характеристика, наприклад: *такá / ги обый-дѣу* 'дуже повна тілом людина'; *такый шифон / ги тиллібас'н'і* 'нестійкий'; *спит / ги дѣда* 'глибокий сон'; $\diamond$ *[такий / ги] крадений кѣн* 'вічно голоден людина, яка багато ї часто їсть, ненаситна людина'; *учині так' / йак Бѣх приказау* (= щоб годилося, совісно, сумлінно); *спит / ги на глухан'у* 'тиф'; *такá д'ітіна / ги маган(чик)* 'повна, вгодована'.

6. Пояснюється значення якогось окремого слова в порівняльному звороті, наприклад: *там им Івана стрічау йак бѣжен'а, бѣжен'а = синагога*; *такий левеш / ги им' шафраном, шафран* 'назва спеції, приправи'; *доўга каска* 'розмова' / *ги жидѣс'ка молітва*; *бл'увау такоїе / ги букат'ом* 'грудками'; *усе гѣд'і свѣдер пошѣти // шийеж^м ги на ѣмил'а* (= мертвиц' – дітіна); *чїни / обы лишє ни так' / ги л'уде* 'народ'; *ходит / ги др'ага, др'ага* 'розхристаний, задрипаный'; *пиловáлис'а / ги на хапат'н'у, хапат'н'а / отѣ колі с'а на дачѣм хáпл'ут йенно перѣд дру́гым*. В окремих випадках семантична, етимологічна характеристика порівняльного звороту має при собі знак / знаки питання, наприклад: $\diamond$ *такий файный / ги чѣртово ѣко*; *такá / ги чѣртово ѣко* 'дуже файна' (?).

7. Порівняльний зворот наведено як ілюстрацію до функціонування в мовленні зазначеного слова. Наприклад, *гарган – рвау уд н'ѣго з рук / ги гарган, драб – ни мож ним рѣшити / ги драбом, кѣт – допáйс'а / ги кѣт сметány, йáгода – такá д'ѣйка челлена / ги йáгода*; *циганча – так ги циганча йграт*; *лыко – добрый хл'їб / дерé с'а / ги лыко*; *гир' – чѣти жакуз' гир' / ото та ги новину*; *пѣводы – такá ѣ н'а сорѣка доўга / ги пѣводы*.

8. Порівняльний компонент приєднується до суб'єкта порівняння простими, складними і складними сполучниками. Обстежені порівняльні звороти виявляють структурну різноманітність за типом порівняльних сполучників. У переважній більшості випадків це прості сполучники *ги, йак*, (саме в такій послідовності В. В. Німчук називає порівняльні сполучники в рідній говірці в одній зі своїх статей), наприклад: *їде чмѣргайчи / ги лопырдак*; *крѣкнеш / ги пожеет*; *рѣклик / ги ростигір'ош / ги рилы*; *такийиис' / ги шаламѣха*; *рѣтик ти ходит / ги на шутѣвах*; *такá д'ітіна / ги маган / маганчик*; *сидит⁰ / ги дѣда*; *идут / ги на сѣлишче*; *такá / ги ѣпас'ц'*; *ни мѣс'с'а мн'антовáти / ги корѣсты*; *Ан'ц'а така / йак шѣриун*; *такоїе / йак гарган*; *йакá кучир'áва / ги бѣрка*.

Наявні записи порівняльних зворотів, у яких указуються обидва сполучники як взаємозамінні, синонімічні, наприклад: *пропáу йак (ги) сѣл'у ѣкрѣпї*; *пропáу / ги (йак) сѣл'у ѣкрѣпї*; *такий йак*

/ ги пірїта; *йак (ги) свѣйї пѣат' пірстѣу*; *ги (йак) ис цáпа молока*.

Із складних і складених сполучників, якими приєднується порівнюваний компонент, найуживанішими є: *ги коли / як коли (вáл'аныи / ги колї свин'á*; *ут'їкат ги коли / йак коли дїкый*); *ги кѣй (молоко густѣе / ги кѣй квап*; *такий / ги кѣй годїна / ѣстрый час*); *та ги (исслїз' бы та ги пїс'с'а слїна*; *та ги свин'á хлáпкат*; *шчѣс' там набáбрау та ги кѣриц'а лáбѣу!*; *тѣбї усѣ йенно / та ги здурїлѣму у гѣлѣві*; *йграт / та ги циганча*); *ги бы (таг ги бы у батѣх' лѣснѣу)*; *ягбы (плѣшче йáзыком так / йáгбы млїн нáпѣрѣжен'ї)*.

У картотеці зафіксовані загальноживані, кодифіковані в літературній мові і відомі в інших українських говорах порівняльні звороти (компаративні фраземи). Представлені в картотеці порівняльні звороти відрізняються специфічними лексичними, акцентуаційними, фонетичними, словотвірними, граматичними особливостями, характерними для говірки с. Довге, наприклад: *нікат / ги тил'á (барán) на нѣві воротá*; *ги (йак) ис цáпа молока*; *чѣкат⁰ / ги кан'а дождѣу*; *слабїй / ги мѣха*; *мѣкрый ги мыш*; *голѣден / ги вѣук*; $\diamond$ *пѣрше такой дошч^{мѣс} ул'л'áу ги з вѣдра*; *знáти, йак (ги) свѣйї пѣат' пірстѣу*; *скрївиу с'а / ги середá на пѣятниц'у*; *ги бы водѣ ѣ рот набрáти*; *так' го бїли / ги жидѣ гáмана*; *(ги) йак у бога за пáзухѣу*; *чинїти / йак' Бог приказау*.

Основну частину реєстру матеріалу становлять яскраві, колоритні регіональні порівняльні звороти, як спільні для всіх груп закарпатських говірок, так і вузьколокальні вирази.

Оскільки ядро порівнянь складають образи тваринного і рослинного світу, часу і простору, традиційного селянського побуту, виробничої діяльності, міфології, вірувань, поведінки людей, суспільно-економічні поняття тощо, семантичний принцип репрезентації порівняльних зворотів, виявлених у словниковій картотеці Василя Німчука, видався нам як один із прийнятних. Саме порівняльний компонент (об'єкт порівняння) зосереджує образний і експресивний зміст порівняння.

Порівняльні звороти з об'єктами порівняння – назвами свійських тварин (*кѣн, свиня, поросѣ, телѣ, барán, бѣрька, телїця, цáп, козá, ягнѣ, пѣс, кобыла, бык, кѣт, мацѣур, мáчата, мѣцька, гѣба, быдліна*) і птиці (*кѣриця, когѣт, гусáк*):

голодѣн / ги кѣн' крадений; $\diamond$ *[такий / ги] крадений кѣн' / вічно голѣден* 'людина, яка багато ї часто їсть, ненаситна людина'; *наѣхтѣма голодѣн / ги кѣн' крадений*, *кѣн'* крадений 'ненаситна, вічно голодна людина'; *ут'аг'с'а ѣ рѣѣѣту / ги кѣн'*; *гыргѣтас'с'а, регонис'с'а / ги кѣн' на млац'ї*; *ї-гї-гї! иржимѣ / ги кѣн'ї*; *корѣвы / ги кѣн'ї зрегѣдовáли* ('витоптали, потолочили') *ус'у травѣу*; *регѣловáтис'а / ги кѣн'ї*; *т'áгнеме ѣрун'ї / так / йак кѣн'ї*; *таг бы на н'ѣго гѣйкати / ги на кѣн'á корáвого*; *робїли тѣбѣу / ги кѣн'ѣм / усѣ им было мáло!* робити 'використувати в роботі, для роботи, праці'; *чїкѣѣтѣвы / ги грївна у кѣн'á*.

ни чáукай (ни чáпкай) / кѣй иш^м / та ги свин'á хлáпкат; *шчо так чáпкаш / ги свин'á*; *вáл'аныи / ги*

коли свин'а! ни гóдинис' тiхo iсти / ай чапкаш / ги пóрoс'а; такiй мýравий / ги пóрoс'а;

ýтpишчиý óчи / ги тил'а на нoвi вoротá / ó нiкат / ги тил'а (барáн) на нoвi вoротá; нiкат / ги тил'а на вoротá, пор. серб. гледа као теле у шарене врата; нiкат / ги тил'а на нoвi вoротá; йак (йаг) тил'а (барáн) на нoвi вoротá (никати на кóгoс') «мов баран на новi вoротá» 'здивовано, не розумiючи дивитися на когoсь'; навалнистьий ото и тучный / и рoзýмный / ай нишикóýный / ги тил'а пустий 'лiнивий'; пустoпáшник, пустoпáшина хyдoба ичo задeр' лише iс'ц' / ги нашоje тил'а / ни принoшиje ниjакýй хoсeн; oтo т'упáк (т'упáчка) / тaг* му рýкы хoд'ат 'рухаються' / ги здыхлóму тил'ати хвýст; так ти рýкы хoд'ат / ги згыблóму тил'ати хвýст; такiй шiкoвный / ги згыблoго (здыхлoго) тил'ате хвýст;

oнá / ги тeлiц'а двapóчок; пoбанýйеш зá мнoý / йак oвeчка Бiл'ушeчка за зeлeнoý зáрвoý; йакá кучир'áвa / ги бýр'кa; такi кучир'áви / ги бýр'кы. Пор. Бiр'кa (бýр'кa, бiр'кa, бeр'кa, бiр'кa), iм., вiвч., уг. birka. Вiвця каракульськoй порoди [Грицáк 2017, с. 198].

ги (йак) иc цáпа мoлoкa; из' н'oгo хýсна йак (ги) с цáпа мoлoкa 'як з кoзлa мoлoкa, жoднoй кoриcтi'; пeчeс'а кoлo шпoра / ги цaп кoрoс'тaвий; напiлис'а / ги цáпы, уцaпiти; такiй / ги цaп; ануш / йаг бис' дyпкaлa / ги кoзá; так iйý йaлo / ги кoзi ў вiнкy; такiй oтo блaгый o'твáк / ги йáгн'а;

(ги) йак пeс из мачкoдý (мыц'кoдý) 'як кiшка з сoбaкoю, не у згoдi, в свapкax'. Фидyр из Oлeнoý жиýт ги пeс из мыц'кoдý; такiй ти хoсeн / ги пcови с кpoceн; такiй бý му хoсeн / ги пcови с кpoceн 'м'який'; з тoгo такiй хoсeн / йак пcови с кpoceн 'бeзкoриcнo'; здoхнeмe / ги пcy / ниткo нас ни yпoмн'анe; лeжiт, ги oгap' (пeс), ниц ни рoбит; так ми д'ýкa утпoвiлa / йак йакoмy пcови; oнi мнoý / ги пcом гýс'кайт; жoнá ним гýс'кaт / ги пcом; рыс' такoйe вeлiкoйe / ги пeс; хoдит / йак oтá вéжл'а / мiстa iйý ниe, вéжл'а – oтo пcy такi, vizsla kutya;

ó ган'биц'ц'а / ги кoбýлa / кой сáне звeрнe; ó ганбиц'ц'а / ги кoбýлa кой сáне звeрнe 'не сoрoмит'ся'; ган'биц'ц'а / ги кoбýлa / кой сáне пeрeвeрнe 'бeзсoрoмнa'; уйшoв на улiц'у тa рoзнáв рoт / ги бýк; хoдит за вaми / ги хвýст, oтo мýй хвýст 'дiтина, щo вeсь чac хoдит за мaтiр'ю'; хрýпкaш / так / йаг гýбa; ий бo хрýпкaш / тaги гýбa. Гýбa, ы, ж. 'стapа кoрoвa'. Запoзичeння з угoр. gebe 'шкaпa, стapа кoрoвa, стapа хyдa вiвця' [Галас 2022, с. 51]. Пор. Гýбa, ы, ж. 'стapа кoрoвa' [Сабaдoш 2021, с. 71]. такiй нил'ýд'аний / ги бýдлiнa; так ичoс' вoнит / ги здыхл'атинoдý;

допáýс'а / ги кýт сmетáны; допáýс'а / ги кýт^o [до] сmетáны; допaстис'а йак кýт до сmетaны 'жaдiбнo хaпaти, iсти', дoпaýс'а йак кýт до сmетaны; ó упирац'ц'а / ги кýт на лeдý 'дaрeмнo oпиpaєтьcя'; упирац'ц'а / ги кýт на лeдý (жapт.); такiй / ги кýт сkаз'ýхa; ичo дpимлeш / ги мaцýр; гpэзнa / ги мáчaтa // 'ги мýц'кы'; чoртoм / у зyбiц' бим гo нoсiлa / ги мýц'кa пoт'а; тpáфиý / ги с'л'iнá кýриц'а на зир'н'а, пор. словeн.: tudi slepa kura zrno najde; тpáфиý / йак с'л'iнá кýриц'а на

зир'н'а; ó тpáфиý / ги с'л'iнá кýриц'а на зир'н'а 'випaдкoвo...', пор. угoр. avak tjuk is talál szemet; хoдит ги кýриц'а з jац'óм; хoдит^o дpимл'учи кoлo рoбoты / ги кýриц'а; ичoс' тaм нaбáбрaý 'написав' (зневaжл.) тa ги кýриц'а лáбoдý! як с'а кoкoшит / ги кoгýт; пiйe / ги кoгýт; нaт'igат шийý / ги гýсáк.

Порiвняльнi звoрoти з oб'eктaми порiвняння – нaзвaми хижих твapин i гpизунiв (вoвк, зáяць, мидвiд, мидвiччa, сoмap; oсeл, мoймa, мýш, лoвiр'кa):

йa гoлoдeн / ги вoýк пор. уг. olyan éhes vagyak mint egy farkas; такiйиc' кoпoсáтый / ги вoýк; такiйиc' кoпoсáтый / ги вoýк; хoдит скáчyчи / ги зáйaц' / сидiд^m / ги мидвiд' у гáýрi 'бapлoзи';

такoйe кpивoнoгoйe / ги мидвiччa; такiй глýпый / ги сoмap; ýхa ў н'oгo / ги ў oслá; тaкá / ги мoймa < уг. majom 'мaвпa'; мoкpый / ги мýш 'увeсь мoкpый'; такiй (мoкpый) / ги мýш пpийшoý; тaкá пpийшлa мoкpа / ги мýш; дoждж гo ўбиý / змoк тa пpийшoý мoкpый ги мýш 'увeсь мoкpый'; ó мoкpый / ги мýш / змoк им / ги мýш 'дyжe мoкpый вiд дoщy, нaскpiзь пpомoклий', ó пор. серб. мокар као миш; тaй д'itиnа за ниý пýшлa / такoйe / ги лoвiр'кa.

Порiвняльнi звoрoти з oб'eктaми порiвняння – нaзвaми птaхiв i пoв'язаних iз ними пoнять (пoт'я, птiця, бýзьoк, дýдa, кáня, жypáвкa, кулiк, пáвa, гoлyб, гoлyпкo, сoрoкa, coвa, лaстoвиця, дрoзды, пeликáн, шпaк, пepo, гнiздo):

такiй кpáсный лiгiн' / йак пoт'а. Пор. пoт'яти, с.р. 'птaшкa' [Сабaдoш 2021, с. 378]; oй гáдaш / лiгiнику / oш л'убoý дypнiц'а / так ми л'убoý дýшy iз'лa / йак кoлoпн'i птiц'а; нoсáтый / ги бýз'oк; спит / ги дýдa 'глiбoкий сон'; тáким спaý / ги кoли дýдa / ни мoж бýлo зoгнaти (збyдити, пpобyдити); сидiт^o / ги дýдa; сидiт / ги дýдa / ў хýжи / нигдe ни iдe. Пор. слц. dudok -dka, 'oдyд' spat ako dudok 'спит, як yбитий' [Бунгaнич 1985, с. 97]; чeс. dudek -dka, pták, spat jako dudek = dobře, tvrdě; páchnout jako dudek [Trávníček 1952, с. 302]; пpocит / ги кáн'а дoжджy (ввaжaєтьcя, щo за гpix кaнюк мoжe нaпитиcя вoди тiлькi з дyплa, чeрeз щo жалiбнo пишцит, пpocячi дoщy, щoб у дyплi бyлa вoдa); ó пpocит^o / ги кáн'а дoжджy 'кaнючити, нaстипpивo пpocити'; чeкaт^o / ги кáн'а дoжджy / пpocит;

ó хoжy / ги жypáýкa 'зaтyрбoваний, зaклoпoтаний'; бiгaт цiльий дин' / йак кулiк; iдeдeн л'ýпкo йаг гoлyпкo / а дpýгий йак пáвa; стр'áкoн'ат / ги сoрoкы; йак coвa (нaдyтися) 'як сич нaдyтися'; йак coвa нaдyтый хoдит; ий кoбý у н'а кpýлa / йак у лaстoвиц'i; такi бýли чoрнi / ги дрoзды; у бpезeнтoвых чoбoт'ix такiй / ги пeликáн; зapac ти гoлoвy / ги шпáкoви пpиpвy; йак пepo 'дyжe лeгий'; вoнит из рoтa / ги с пoпiкaчoвoгo гн'iздá, пoпiкáч, чá, ч. 'oдyд'.

Порiвняльнi звoрoти з oб'eктaми порiвняння – нaзвaми кoмax (бoгap, вoш, гapгáн, клiщ, мýхa, мýшкa, пчoлá, шepшун):

никaй / йак пoмáлы лáбaт (= идe) / тa ги бoгap. Бoгap, a, ч. 'жyк'. З угoр. bogár т. с; л'ize / ги вoш 'пoвiльнo'. Пор. mácsik, mint a tetű. такoйe / йаг* гapгáн; вeл'ли с'а / ги гapгaнe! пpo нeстpимних «cyетливих» лyдeй, пор. рyм. gărgáun (entom.) 'шepшeнь'; рвaý yд н'oгo з pук / ги гapгáн; нaйý

черево / *ги кл'ишч*; така дужа / *ги муха на Рүздво*; слабый / *ги муха*; налит'гло их тұл'ко / *ги мушкы*; тұл'койе их / *ги мух* ни йакойе (= яка велика кількість) их туй; фүрт жүжон'ат / *ги пчобы*; Ан'ц'а така / *йак шершун* 'злий, сердитий'.

Порівняльні звороти з об'єктами порівняння – назвами плазунів, земноводних і риб (яцюрка, яшпедиця, уж, жаба, черв'як, ніскорі):

отá так' *ги јашчүрка* зайде до хыж та лиш пороззірат; така чітава / *ги јашпедиц'а* < аспид. За «Етимологічним словником української мови», аспид «гадюка», аспид (лайл.) «диявол», аспида «зла жінка», гаспид «гадюка»; (лайл.) «диявол», яспіда, яспіда, яспід «зла жінка». Запозичення з грецької мови через старослов'янську [ЕСУМ: 1, 1982, с. 72]. Пор. Аспериця (аспириц'а). Зла жінка [Грицак 2017, с. 72]; де уна шин'күје (= мыйкүје) / *ги уж*; үпулиү очи / *ги жаба*; така үсхла / *ги жаба*; так' иим бұду кл'асті / *шчо ни розгаздуйүц'ц'а та ги болот'анá жаба*; ♦ пишчїт / *ги черв'як* 'жалібно плаче, безпомічно'; пишчїт / *ги черв'як* 'гірко плаче', черв'як 'немовля', пор. уг. ordit mind fereg; оты вьили / *ревáли / ги ніскор'і*.

Порівняльні звороти з об'єктами порівняння – назвами сільськогосподарських культур (буля, пасуля, дыня, цибуля, буряк):

так тдббў / *ги бўлиў* удар'у / *шчо роздришнес'с'а / ги бұл'а*; такі бұл'і малі / *ги пасул'а*; дурный / *йаг дын'а*, угор. buta mint а тбк; ұтпаў бы ти йазык / *ги з дын'і хвўст*; пукла бис' / *ги дын'а турйц'ка*; поширила / *челлена была / ги буряк*; шкын'т'а (= хрома) лаба убу'зла / *ги син'дз'йў*; вари / *бабо / кумпїтєры / вари / бабо / бұл'і / очи бы ти ўвалило / (ўсадило) / такі / ги цибул'і*; ты циганко / *ты мойá коханко / у циганкы чиллини топанкы / у циганкы очи / йак цибул'і / у циганкы голова / йаг дын'а*.

Порівняльні звороти з об'єктами порівняння – назвами продуктів харчування, страв, напоїв (курáстра, сыр, хліб, пáтока, пáмпух, токán, чир, сўль, рьба, вар, богáч, шáфран, фляк):

такóйе / *ги курáстра* / *нисправноје молоко*. Пор. Курáстра, ы, ж. Молозиво [Сабадош 2021, с. 209].

бїлий / *ги цїн'ц'кый сыр*; такый бїлий / *ги цигán'ц'кый сыр*; йак сыр у сметан'і 'як вареник у маслі, в достатку'; ота с'а майе йак сыр у сметан'і;

такый дóбрый / *ги дараб(иц') хл'їба* // *и тот ни паска* (= не дуже добрий), пор. дóбрый / *ги хл'їб*. Запозичення з угор. *darab*. Гунгаризм уживається в закарпатських говірках із різними семантичними відтінками, однак у закарпатських народних порівняннях запозичення *дарáб / дарáп*, як і дериват *дарáбиць*, функціонує в значенні 'шматок, скиба, кусок'. В одному із записів порівняльного звороту В. В. Німчук наводить угорський відповідник: *дóбрый / ги дараб(иц') хл'їба*, пор. jó mint egy falat kenyér;

солóткойе / *ги пáтока*; такóйе / *ги пáмпух* 1. 'пампушка'. 2. 'щось дуже пишно-м'яке'.

удалос'а так / *ги Нўцин токán*; удалос'а / *ги Мїцин токán* (жарт.), Фынóва мáти / *кликали йї Мїц'а*; удалос'а / *ги Мїцин токán* 'жартома про справу'; така рїка / *ги чир' жовта / каламутна*,

чир' 'рідка страва з кукурудзяної муки, нічим не приправлена';

пропáў / *ги (йак) сўл'у^о дóкрóні*; пропáў / *йак (ги) сўл'у дóкрóні* 'канути в воду, перестати існувати'; *ід'ат с'а / ги рьба ў рóсóл'і*; такóйе / *ги с поганиц' вар*; *óшчпок на Вир'ховін'і такый / ги богáч печут*. Богáч, ча, ч. 'хліб, випечений із кукурудзяної муки або тертої картоплі'. Запозичення з угор. *rogásca*, діал. *bogásca*. Пор. [Грицак 2017, с. 260; Сабадош 2021, с. 35]. *такый левеш / ги ш' шáфраном*; *жбўтмый / йак шáфран / шчо даўно метáли ў стрáву*; такóйе / *ги фл'ак*. За «Етимологічним словником української мови», *фляки* – свинячі або телячі тельбухи, порізані на шматочки і зварені в пшоняній каші, *флячки* [тс.], *фляк* [тс.], запозичення з німецької мови через польське посередництво [ЕСУМ: 6, с. 113–114]. Пор. фляк [фл'ак], у, ч. Щось в'яле на дотик, аморфне, як напр., свіже сире м'ясо [Сабадош 2021, с. 561]; *рідкóйе такóйе / ги басарїта* 'щось середньої густини, рідкувате, але огидне'.

Порівняльні звороти з об'єктами порівняння – назвами осіб за віковими, зовнішніми, фізичними, розумовими, психічними, етнічними, соціальними, професійними та іншими ознаками (бабїць, бакўн, бóйко, болотєнник, жонá, дїўка, пан, пánия, слугá, старїць, дїтїна, хлбїць, крáдош, кóвдош, лóвдя, мыйка, шляхта, шилїхвўст, нўчник, пўп, дяк, цїгане, циганчўк, цигánча, жид, швед, фїшкунш, шдóрбўка, харїчка, мїністер, отиць, лóпбїда, удовїця):

такýй / *ги баба*, отó така / *ги дурн'акóвата д'їўка*; смóлавый / *ги бабїць*'. Пор. Бабєць (бабєц', бабєц, бабїц'). Людина, з рота якої тече слина [Грицак 2017, с. 79].

Вузьколокальний порівняльний зворот *май с'а рóзумїе / ги бакўн у саўтїри* іронічно конотований: бакунами називають людей, які проживають у віддаленій передгірській місцевості, далеко від цивілізації;

хóдит гóйкајучи / ги ббїко јакýй (= якийсь); *хóдит^о ги ббїко* 'забіяка';

хóдит, ги болотєнник (= 'дитина, підліток, що ходить по калюжах', 'вимазаний у калюжі'); *ил'óp(к)аў пó бóлóту / мóкрый / ги болотєнник (болотєнниц'а!)* – дівка. Ще один запис: *болотєнник* 'забруднений у калюжі, що ходить по бóлóт'ў – по калюжах' колись найменування божества, що жило в болоті?';

корóва така ретєлна / ги йакá жонá 'зла, жвава, метушлива';

а йедєн хóдит малїн'кый / такый / ги пан; *спит / ги йакá пán'їя* / *до вўс'ўм гóдин*; *рóбит тбббў жонá / ги слугóм*; *гóнит ним / ги жидўс'кым слугóм*; *гбїкат^о / ги дрўтар'* 'кричить на всю силу', *дрўтар'* 'людина, що дротом скріплювала розбиті керамічні горшки', *дрўтар'ї в селї давали про себе знати криком на вулиці*;

ужє так ревáў тбўсто / йак йакыйис' старїць; *ни! ни говорїд^м / ги старїць* 'стара людина, чоловік'; *такый / ги коли д'їтїна*; *имїў такоје рьбл'а / ги чотырїрўчну д'їтїну*; *таг за ним ходїли йáгн'ата / ги д'їти*; *удалас'а грўба / ги*

хлб́иц'и; *смiшино ми / ош так ги крáдош хáплеш*; *ни така / ги скýбар' / ги ты*;

перебiрат^а / *ги кóудош у пáлиц'ах* 'каверзувати, примхливити'; *ги кóудош на отпус'ц'и*. Кóудош, а, ч. 'жебрак'. Запозичення з угор. *koldus* т. с. Пор. [Галас 2022, с. 52];

хбжу / ги тот лóуд'а *ишо лóуд'уйе; мáхат^о / ги нýн* *кад'лнициу* 'кадило'; *ий бо пáрхы ў т'а / ги ў понá православногo; чiтат / ги нýн* *ивангéлийе; такый у н'óго гóлос / ги ў д'акá; ты ўсе такóйе хóдижe^м* *ги с'л'ипкó* 'слiпий' (емоц.);

хóдит / ги шл'áхта, росил'áхтаный; хóдиш / ги шл'áхта 'розхристаний, задрипаний'; *хóдит / ги шилiхвýст*; *хóдиш за мнóу / ги шилiхвýст*; *тýл'ко с'а ни вертi / ги шилiхвýст; бiгат / йак шилiхвýст*; *слýхай / йак завóдит / ги за умерц'óm*; *хóдит цiлý нýч / ги нýчник* // *нийе му сòпóкóйу; хóдит пóночи / ги нýчнийк*; *хóдит^о пóночи / ги нýчнийк*. Пор. срб. Ноћник 1. 'лунатик'; 2. 'полуночник';

йак лá(й)е / йак паскýнно кл'ане / ишо стрáшно слýхати / ги цiгaне; такый хлб́чик / ги циганчýк чóрный; *так ги цигáнча iграт; iграт / та ги цигáнча*, цигáнча 'дитина циган'; *ни може ним рýшити / ги дрáбом!*; *ни може ним кр'áнути / рýшити / ги дрáбом* «так кажуть про ледачу людину». За «Етимологічним словником української мови», *драб* – давнє запозичення з польської мови: 'озброєний слуга, пiхотинець, здоровань, бiднiяк, жебрак, негiдник, волоцюга' [ЕСУМ: II, с. 118]. Апельатив *драб*, окрiм української, властивий також польській, словацькій та чеській мовам, але в кожній iз них упродовж останнiх чотирьох десятилiть по кiлька разiв змiнював семантику. В українській мовi *драб* означав 'панський слуга, обiрванець, босяк', у польській – 'висока незграбна особа, здоровило' [Чучка 2005, с. 207];

◊ *нибрытваный / ги жид на Вóдбiшчi, брытваный* 'голений'; *ходиу бис' / ги жид вiчний / ишо с'а сто гóдуу* *убнóул'ат'ц'а на малóго; тат' бiли Мiт'а / йаг' жиды Гáмана* 'Амана'; *бiлий / ги жид / бо жиды с'а ни уппал'уут розóбрани*; ◊ *такый ги швед* 'надокучливий'; *такi кýри / ги шведы* 'надокучливи'.

Порiвняльнi звороти в говiрцi с. Довге зберегли назви, пов'язанi з адмiнiстративним устроєм держав, у складi яких перебувало Закарпаття впродовж столiть. Це iсторизми *финáнци* 'податковий iнспектор, фiнiнспектор, фiнагент', *фишкуш*, *фискуш* 'прокурор': ◊ *кýрид^м / ги финáнци* 'з шиком курить'. Порiвняльнiй зворот *хóдит / ги фишкуш*; *хóдит^о / ги фишкуш* фiксується у кiлькох варiантах iз значенням 'гарно одягнений' або *хóдит / ги фишкуш, фискуш* 'гордо'. Фiшкуш, а, ч. – староугорське запозичення *fiskus* (iз XVI ст.). Встановлюючи походження слова, В. В. Нiмчук покликається на «Угорсько-український словник» I. Удварi [Удварi 2006, с. 480], де *fiscus* у 2-ому значеннi перекладається як *прокурор*. Ще в двох записах фiксуються значення угор. *fiscus*: *прокурор*, *писарчук*;

хóдит / ги шоровá, шóбрóкa 'про людину, що весь час тиняється вiд хати до хати'. Назва особи утворена суфiксальним способом вiд гунгаризму *шор*, а, ч. 'ряд'. Пор.: угор. *sor* т. с.; [такá ги]

харичка 'повильна в рухах, задумана' < Харичка 'Харитина?'; *хóт' колi такый бóде / ги мiнiстер быу* ('людина набагато краща, не гiрша'); *чистомáк такый / ги ўтиц' му; хóдиш / ги лóпóйда; тот Фiдýр наўхтeма йóйкат / ги ўдовiц'а; йóйкат / скáржиц'ц'а / ги ўдовiц'а*.

Експресивнi порiвняльнi звороти з компонентами *дуринь*, *дурный* у позицiї об'єкта або суб'єкта порiвняння демонструють активне вживання в диалектному мовленнi цих конструкцiй: *набрáуе'а бул' / ги дурный страху; такóйе набрáла берeмено / ги дурный / кóй двiр'и н'iс; ут'икат у дис'áтниц'у / ги дурный; ни гýргон'с'а тýлко / ги дýрин'*; *дурный / ги тáлна; дурный / йаг дýн'а; закамiн'iу бы ти сон / спиш / ги дурнá*.

Порiвняльнi звороти з об'єктами порiвняння – соматизмами (*кучирь, óко, óчи, слiна, перст, п'ясть, рýкы, лицé*):

закачýрило с'а вóлóс'а / ги у кýчир'; *сокотi та ги óчи ў гóлóвi*, пор. срб. Пазити као очи у глави; сокотити *йак óко (óчи) в головi; исслиз'бы та ги пiс'с'а слiна* 'пропасти'; знáти, *йак (ги) свóйи пiят' пiрстýу* 'знати, як своi п'ять пальцiв, дуже добре знати'; *сам йак перст, сам йак гóлый перст* 'один як палець, на самотi'; ◊ *упстáвим с'а / йаг [гóлый] перст* 'залишився зовсiм одинокий, самiтний, без нiчого'; *нýхта дóуги / ги пeрсты / у мидвiд'а*; такый му бóл'áк на плéчох / *ги пiас'ц'*; *такi шчýкы / ги рýкы вiлiкi*; *крáснойе глáткойе полотнó / ги лицé*.

Порiвняльнi звороти з об'єктами порiвняння – назвами предметiв побуту, виробництва, знарядь працi, тканин, одягу, взуття i їх частин, матерiалiв, транспорту (*валiло, валуу, бóта, бóты, куд'iлка, верéччина, нiтка, иглá, вагáнка, цiвка, вiдрó, горнiць, горшóк, свiчка, пукан'т'ўу, лампiна, стýл, пóдря, цiтка, лопáты, фiйса, мотýка, мiх, брóуцáк, цóлшток, пóмýк, вóвна, мiхы, бáрхат, ростигýрьош, рiлы, луп, тáлна, жмiлiзо, ичим, гнýй, нидóбри грóшi, вýс, дрáб, пинь, колóда, ўттинок, плавiна, дóшчка, óпут, тiнта, гнýй, пýжалo, стóпниця, дзвун, дьондь, пýвняк*):

так у тýу йáмi крутиш / ги ў валiл'и. Валiло, а, с. 'мiсце при водяному млинi, де здiйснюють процес валиння сукна';

ўсовáу / ги свiн'ц'кый валуу 'дуже знечестити'. Валуу, óва, ч. 'корито для худоби', запозичення з угорської мови, угорське *váluu* походить iз тюркських мов [ЕСУМ: I, с. 326];

идé Йван та усé йi нóсит на плéчох / ги брóуцáк; *идé Йван та усé йi нóсит на плéчох / ги брóуцáк*, 'торбинка (мiшечок) для носiння хлiба з собою (?)' (пояснення лексичного значення слова з iншої картки. – А.Г.). Пор. Бровцáк (броуцáк, брóвцаг, бруцáк, бровсáк, брóвсáк). Рюкзак; сумка через плече; торба [Грицáк 2017, с. 322];

такый / ги бóта клéментова 'дурний, тупий', *из'иш тýто клéментова* 'не з'iси нiчого'. Бóта, ы, ж. 'велика пастуша палиця', запозичення з угор. *bot* 'палиця'. *такi ўто цóботы т'ашкi / йаг бóты*. Пор. Бóти (бóты). Дерев'яни черевики [Грицáк 2017, с. 298];

д'iука, йак куд'iлка; тупый отó цóлóвiк / ги мотýка; глупый / ги мотýка; зóбы ў н'óго / йак

лопáты; *ўшкiр'ати зúбы* / *ги лопáты*; *тупый* / *ги фыйса*, *фыйса* уг. 'сокира'; $\diamond$ *хóдит*^о *по свал'бáх* / *йак свал'бовый горни́ц*; *нич у н'ўм с'а ни дёржит* / *та ги ў цуравóму горшкú* 'не вміє держати язýк за зубóма', цуравый 'дiрвявий', 'порваний (про одяг)'. Порiвняння як iлюстрацiя демонструє специфiку вживання слова *цуравый*;

такый прáвый дуп / *ги с'вiчка*; *пiяный* / *ги чўн*; $\diamond$ *такый* / *ги цóлшток* 'п'яний дуже'. Пор. Цóлшток, а, ч., *спец*. Складаний метр. угор. *colstok* т. с., нiм. *Zollstock* 'дюймовá лiнiйка; дюймовий масштаб' [Сабадош 2021 с. 573].

При порiвняльних зворотах з об'єктом порiвняння *пóмўк* дається опис значення слова: *мóкра д'iтина* / *ги пóмўк*; *мóкрый приишóў* / *ги пóмўк*. *Пóмўк* 'ряд горстей конопель у мочил'и'; *мóкрый* / *ги пóмўк* 'дуже мокрий, аж вода тече з нього'. *Пóмўк* 'зв'язанi горстi конопель, прикладенi камiням у рiчцi для вимокання', *пóмўк* (род. *пóмока*);

хл'iб як дýхт'iл / *йак вóўна*; *ги на тiр'н'у, на йглах* (сид'iти) 'мов на голках, неспокiйно'; *дýше* / *ги ў мiхы* 'важко, глибоко дише, як ковальський мiх' / $\diamond$ *дýшеиш*^с / *ги ў мiхы* 'важко дихати, глибоко'; *дýше* / *ги ў мiхы* 'важко дихає, голосно; первiсно малися на увазi ковальський мiх(и)'; $\diamond$ *сто(ў)iт* / *ги пин* 'не працює, не рухається'; $\diamond$ *стойiт*^о / *ги пин* 'як укопаний'; *такый* / *ги пин* 'тупа людина'; *здорóвый* / *йак жил'iзо*; *дру́гий быў такый* / *ги жил'iзо*; *такóйе* / *ги ичим*; *такóйе у т'а вóлòс'а* / *ги ичим*; *вóлòс'а ў н'ого* / *ги ичим*, шчiмоватойе вóлòс'а 'збите докупи'; *онá проходiма вандровáла* / *ги тота плавiна*. Пор. Плавiна, *ы, ж.* колода, яку несе рiчкою повiнь [Сабадош 2021, с. 323]; *пустый* / *ги гнўй ниўвезеный*; *л'инiвый* / *ги гнўй ниўвезеный* / *такый л'инiвый* / *ги гнўй ниўвезеный*; *такóйе нибáтернойе чил'ан'н'á*, *пустóйе* / *ги гнўй* (*нибáтерный* 'кволий'); *так го ўлупкáў по пýску* / *ги ў дбишкú*; *тáк гéпали* / *ги ў доишкы*; *дурный* / *ги тáлпа*; *такi ў н'а бýли долóни* / *ги талпы*. *Тáлпа*, *ы, ж.* / *талпы*, 'ўў 'пiдошва'. Запозичення з угор. *talp* т. с. В.В. Нiмчук наводить два значення слова *талпа*: 1. 'пiдошва'. 2. 'тупа людина'. На цiй же картцi дописано: *такый* / *ги пин* 'i стрiлкою вказано на 2-ге значення. *Тáлпа* 1. 'пiдошва'. 2. 'тупа людина'.

Порiвняльний зворот *такóйе* (*такый*) / *ги пукан'т'ўў* в рiзних варiантах зафiковано десять разiв: *такóйе* / *ги пукантўў* 'про курпулентну дитину' < угор. *pukkantó* 'хлопавка'; *такый* *хлóпиц'дз'* / *ги пукан'т'ўў*; *такый* *д'iтвáк'* / *ги пукан'тўўў* 'повний, дебелинький'. Значення слiв-порiвняльних компонентiв укладач картотеки розкриває при порiвняльних зворотах *кид'м' тóбóў вёржу та такый будёш пуд нёбом малин'кый* / *ги иглá шустiр'с'ка* 'шевська голка';

такый дiтвáк / *ги ўттинок*, *ўттинок* 'вiд-рiзаний величенький шмат кругляка'; *такáс'* *розгáйдана* / *ги óпут* 'опут' 'пужало в колопнях'. Пор. óпут [óпут(т)], да, ч. Опудало [Сабадош 2021, с. 299]. Синонiмiчним до *óпут* є порiвняльний компонент у зворотi *стойиш* / *ги пўжало ў кóлòпн'ах*;

$\diamond$ *такá м стáла* / *ги нiтка* 'худий'; *уз'áў лигiн'* / *та такú бим му жóўкóвину дáла* / *ичо с'вiтiла бы*

му / *ги лампiна*; *худóба бы́ла чiста* / *ги дзiр'кало*; *знáўу го* / *ги нидóбри грóшi* 'дуже добре'; *ичоc'там гуркóче* / *ги вўс*; $\diamond$ *пўшлó* / *та ги бы ў батўз' лўснўў* 'дуже швидко'; *такá ў н'а сорóчка доўга* / *ги пóводбi*.

Кiлька разiв зафiксоване вiдоме в лiтературнiй мовi i в iнших українських говорах порiвняння *доиш л'л'е* / *ги з вiдрá*. Порiвняльний компонент вiдрó має варiант цiвка: *йак ис ц'iвóк*; *л'л'е доиш* / *ги с' ц'iвóк*; *доиш л'л'е* / *ги з' ц'iвóк* / *з вiдрá*; *йак (ги) з вiдра* 'як з вiдра, зливою', *доиш л'л'áў ги з вiдра*; *л'áло йак ис ц'iвóк*; $\diamond$ *пёрше такый доиш*^{жодже} *ул'л'áў ги з вiдра* / *залива* ('злива') *бы́ла*; *такый буде зáрас л'л'áти* / *ги з вiдрá*; *у петрўчанóйе говiн'а* / *та ги ужóўка сóбóў крутит*. Пор. *ужóўка* 'скручена з лози вiрвовка для зв'язування колод у секцiї плоту' [Сабадош 2015, с. 151];

нóгы / *ги колóды* 'великi, набряклi, розпухлi'; *такóйе* / *ги тiнта винó*. *Тiнта*, *ы, ж.* 'чорнило'. Запозичення з угор. *tinta* т. с. < нiм. *Tinte* т. с. Пор. [Галас 2022, с. 56–57].

Слово *верета* широко вживане у складi компаративiв [Галас 2019, с. 29; Шкурко 2020, с. 381–382]. У картотецi В.В. Нiмчука порiвняльний компонент *верéчч'ина* 'невелике домоткане простирadlo, рядно': *пýсок у нiйi* / *ги верéчч'ина* / $\diamond$ *пýсок* / *ги верéчч'ина* 'язиката людина'. Пор. Зменш. до *верéта*, *ы, ж.* *заст.* Простирadlo здебiльшого з домотканого полотна [Сабадош 2021, с. 45];

такá мýц'ка / *ги бáрхат*; *рéклик* / *ги ростиўр'ош* / *ги рилы*; *такóйе твердóйе полотно* / *йак луп*. Луб 'внутрiшня частина кори дерева; вирiб iз цiєї частини кори; обвiд сита' [ЕСУМ: 3, с. 296]; *дóбры хл'iб* / *дерé с'а* / *ги лыко*; рогожа – *ис шашў ўплетено такóйе* / *ги плáхта*; *такi ў т'а пархы густi* / *ги ичiтка*; *там бы́ла такá плiта* / *ги стўл*; *такá* / *ги пóлдóў'аний мiх*; *такый* / *ги оборóжанbй стдóпиц'*; *л'iзе гóрi ним* / *ги гóрi страпáчкóў* (iлюстрацiя до слова *страпáчка*); *йакá ў вас ги пóдр'а пòс'ц'iл'*; *такóйе* / *ги либалкы* 'про щось нестiйке, нестiйкий предмет'; *отó такóйе* / *ги либалкы* 'щось нестiйке, хистке'; *такóйе* / *ги либалкы*, *ги лабар'н'а* 'про щось нестiйке, предмет, що хитається, особливо конструкцiї з жердин, палиць', *либалкы* 'кольскы'; *такый Мигáл'ко голосный* / *ги дзвўн*.

Порiвняльний зворот *такый лéвеш* / *йак' д'òн'д'* 'дуже гарний бульйон, на якому повно дрiбних жирових плямок, кульок'; *такый лéвеш* / *ги д'òн'д'* 'бульйон iз «крапками» жиру', угор. *gyöngy* 'перлина', 'бiсер' виконує роль iлюстрацiї функцiонування номена *д'òн'д' лéвеш*;

хóдит, ги мыйка 'жiнка, дiвчина, яка метушиться, скрiзь соває носа'. Пор. *пол.* *тужка* 'посудомийка'; *забрáлис'а* / *ги мыйкы* 'що вештаються не знати де; ходять iз хати до хати'; *хóдит по селу* / *ги помывáйка*, пор. ще *мыйка*, *мыйковáти*;

$\diamond$ *глухый* / *ги пўўн'áк* / *нич ни чўе* 'зовсiм глухий'.

Порiвняльнi звороти з об'єктами порiвняння – назвами дерев, рослин, плодiв, сортiв, грибiв (*орiх*, *дуб*, *бук*, *дéрево*, *ягода*, *мак*, *мáковойе зёрно*, *зiрня*, *дрáчка*, *косiця*, *крушина*, *тéрен*, *тiрня*, *драбачкы*, *хмiль*, *кóлос*):

здоровый / *ги дрѣх*; мўцнѣй / *ги дуп* / шчо вўз бы пўнн'аў; так с'а ни берѣ тўмана наука / *ги бўка*; ий бо потормосит ним / *ги дѣревом*; така д'ўўка челлена / *ги йагода*; тўл'ко йак / *ги маку нис'їяного*; дрўбнѣй дрўбнѣй / *йак маковойе зѣрно*; *ги маковойе зерно* 'маленький'; малин'ко / *ги маковойе зїр'н'а*; оты слївы такі / *ги мад'аркы* / айбо на быстри'ц'кї уган'айут 'подібним бути'; такі лопаткы р'аснї / *ги ѓмело*, ѓмело на слїві (зараза, густе гїлля); *такыї отѡ Йван (ги) драчка* / коравый; *кликаў на н'а мўї милїн'кый из нового бѡўта* / шчо с' милїн'ка помарн'їла / *йак косїц'а жѡўта*; нїкай йака файна / зелѣна пасул'а / *ги крушиня*; сид'їти *ги на тїр'н'у* / сидїт *ги на тїр'н'у*, пилўїес'а 'сидить, як на голках, як на кілочках, нервує'; майу с'а / *ги гѡлыї у тїр'н'у*; – йак с'а мѡеш? – майу с'а / *ги гѡлыї у тїр'н'у* 'погано'; чорнї очї / *йак тѣрен*; родїны / *ги вербїны* / а повертати н'їкуды; такі ў т'а руки / *ги драбачкы*; *прїстѡвис' ми так ид сїр'ц'у ги д городїн'ї хмїл'* / умѣлла бим иж жѡлику кид'бы ты ни мўї; *такыї у н'а л'ўпко файный* / *йак кѡлос на жїт'ї*; кашкатыї кугут = що у нього ни простый зашуреный грїбїн' / *ги кѡї ол'їн'ачый грїб*.

Порівняльні звороти з об'єктами порівняння – назвами явищ природи, часових і просторових понять, речовин (ўгинь, їскра, роса, бумбушкы, мѡрот, снїг, вода, ўгѡль, грѡнка, пѡпїл, тѡўк, скло, крупы, плїта, свѣт, рай):

студѣный доиц (дож^{ож}) / *ги ўгин'*; тогѡ чѡлѡвїка так с'а трѣба боѡти / *ги ўгнѣ (ўгн'ѡ)!* така / *ги їскра* 'дуже швидко'; *красѡ такоїе / ги росѡ*; горѡшковата зимл'а (грудкы *ги бумбушкы*). Пор. Бумбўшка, ы, ж. 'брунька' [Сабадош 2021, с. 41; 386]; *пековата зимл'а / шчо грўда тверда / ги маскул'анка*; отѡ *такыї / ги мѡрот* 'про примхливу, із змінним настроєм людину'. Пор. Мѡрот, рѡта, ч. Березень [Сабадош 2021, с. 235];

так с'а кѡмін' блищит / *ги с'н'їг*; берѣ го с'а / *йак на гўску вода* 'як горохом у стїну'; *ги на гўску вода* 'як з гуски вода, без впливу' имило с'а на н'ѡго *ги на гўску вода*; *косѡ злопѡн'їла / ги вода на габы*; така чорна / *ги ўгѡл'*; т'їло стѡло / *ги грѡнка*; тўл'ко ў кўр'ох ушелўў / *ги пѡпелу!* падўт крупы / дрўбнѣй сн'їг / *ги крупы*; такі макарѡны / *ги тѡўк*, зїпїлїс'а (варїні); чїстѣй / *йак скло / погѡр* / кришчѡл'; *такоїе вўмн'а / ги плїта* (на іншїй картці значення слова: *плїта* 'плоска глиба', *плїтка* 'плесковатий камїнець'; *такѡ м му рѡда* (= я так радїю через нього, він об'єкт, причина моєї радостї) / *ги с'вїту*; *так тўї файно / ги ў райї*.

Порівняльні звороти з об'єктами порівняння – назвами будївель, об'єктів, споруд, мїсцевостей (млин, бўжня, хѡйдер, цѣрка, псѡрня, сѡлаш):

рот му хѡдит^ѡ / *ги млин*; плѣшче йазыком так / *йѡгбы млїн нѡпѡрѡжен'ї*; ѡ пысок хѡдит [ги млин нѡпѡрѡжен'ї] 'багато балакати'; нїкай / *рот му хѡдит^ѡ* / [ги млин нѡпѡрѡжен'ї]; чуй / *йак му пысок хѡдит* 'базикати' [ги млин нѡпѡрѡжен'ї]; *обис' с'а ни клепопїла / ги млин*;

такыї там вѡвўр (гѡмўт) / *ги ў бўжнї*; там им Йвана стрїчѡў / *йак бўжн'а*;

такыї гѡйк / *ги ў хѡйдерї*. Хѡйдер 1. 'єврейська школа' (арх.). 2. 'галас, гам';

ѡ шчи мѡло потѣрни / *такѡ будѣш ц'ул'ѡвана / йак у цѣрквї*;

ѡ [студенѡ] / *ги ў псѡрнї*; *прїїшїдў / ги на пѡгѡрїлыї сѡлаш*. Сѡлаш, а, ч. 'гурт овець; мїсце, де розташованї кошари' [ЕСУМ: 5, с. 168]. Пор. сѡлаш, ѡша. 1. Мїсце нїчлїгу для овець. 2. Мїсце нѡчївлї для пастухїв на полонїнї або в полї [Сабадош 2021, с. 320].

Порівняльні звороти з об'єктами порівняння – назвами музичних їнструментїв (бўбен, пищѡлкы, бѡсы):

наїў кил'ўх / *ги бўбен*. Бўбен, бўбна, ч. 'барабан';

нўшкы / *ги пишчѡлкы*. Пор. Пищѡлка [пищчѡлка], ы, ж., муз. Сопїлка [Сабадош 2021, с. 320];

зудѣ ти ў грўд'ох / *ги ў бѡсы* (гус'л'ї); ѡ їзмн'ацкѡў го / *ги кѡзїц'ї* 'дуда', 'коза'.

Порівняльні звороти з об'єктами порівняння – назвами мїфїчних їстѡт (чорт, сто чѡртўў, чѡртя, чѡртова злызѡ, чѡртово ѡко, дїѡвўл, воўкулѡк, бѡсоркѡня, ѡведа). Найбїльшу групу становлять порівняння з компонентом чорт і похїдних: бойїц'ц'а / *йак чорт* тимн'ану; бо(ї)їт'ц'а (с'а) (ц'ц'а) / *йак чорт* тимн'ану; боїц'ц'а / *ги чорт* тимн'ану 'фїмїам', тимн'ан 'ладан'; сидїт / *ги чорт на грѡшох*; ѡ сидїт^ѡ / *ги чорт на грѡшох* / ни мож го зрўшити 'сидить, не вїдходячи з мїсця'; ѡ сидїт^ѡ / *ги чорт на грѡшох* 'дуже пильно; не вїдходячи нї на мїть'; сидїт^ѡ / *ги чорт на грѡшох* 'пильно стереже і под.'; *ги чорт на грѡшох* 'невїдступно'; ѡ несѣ / *ги чорт* грїшну дўшу 'несе тяжко й незграбно'; спўвѡли, репетѡвѡли, *такоїе ги колї чортї*; отѡ *такоїе / ги чорт* кўр'а / *ут'їкат гет* / *кѡї го чил'анн'а клїче*; *так го ўс'ї знїнѡвїд'їли / ги чѡрта*; *там такыї кал / ги сто чѡртўў*; *закл'ѡтоїе / ги чѡрт'а сирѡтонча / сирѡтѡнча* [!], 'мале дитя' (зруб.).

Словосполучення з атрибутивним компонентом чѡртўў (чѡртова, чѡртово) позитивно конотѡванї в порівняннях: *пѡлинка чїста / ги чѡртова злызѡ*; ѡ *такыї файный / ги чѡртово ѡко*; *такѡ / ги чѡртово ѡко* 'дуже файна' (?); *такыї файный / ги чѡртово ѡко*; *такѡ / ги чѡртово ѡко* 'дуже гарний'; *такыї / йак чѡртово ѡко!* 'дуже гарний'. Сьѡгодні складно припустити, що мав на увазї укладач, позначивши знак питання (?) на картці, де записав *такѡ / ги чѡртово ѡко* 'дуже файна' (?): сумнїви щодо значення порівняння чи позначка для уточнення, а може, намір розкрити образ, який лежить в основї порівняння. В інших записах їдентичного порівняльного зворѡту будь-яких примѡток нема.

До цїєї групи вїдносимо й порівняння *отѡ такоїе змылноїе / ги дїѡвўл*; *обрѡслый / ги воўкулѡк*; *ревѣ / ги ад (Ад?) у пїкл'ї*; *такыї / ги бы на н'ўм с'а бѡсоркан'ї носїли* 'дуже худый'; ѡ *такыї ўсхлыї тай бл'їдыї / ги бы с'а на н'ўм бѡсоркан'ї їздили*. Бѡсоркѡня, ї, ж. 'вїдьма, чаклунка'. Запозичення з угор. *boszorkány* т. с., гунгаризм старѡтюркського походження [ЕСУМ: 1, с. 237].

Увагу В.В. Нїмчука привернув ще один мїфонїм у складї порівняльних зворѡтїв – *ѡвет, ѡведа*. У студиїх над карпѡтоукраїнсько-пївденнослов'янськими

мовними взаєминами [Німчук 1989, с. 103; Німчук 2003, с. 28] вчений зазначив, що на Закарпатті (зокрема на Іршавщині) слова *авет*, *аведа* виступають переважно в порівняльних зворотах із не дуже виразними для мовців значеннями: *реве*, *йак аведа* «дуже голосно кричить, страшенно плаче», *такóйе*, *йак аведа* «дуже зла, капосна людина, якась нечиста сила» (с. Довге); *такóйе / ги авет отó грубый* («великий») *чил'анник тоўстелезный* (с. Луково). У результаті зіставних досліджень давніх лексем карпатоукраїнських говорів і південнослов'янських мов В. В. Німчук зробив висновок про зв'язок карпатських міфонімів із сербськими словами *авет*, *аветиња* «привид, дух», македонським *авет* «привид» [Німчук 2003, с. 28].

Порівняльні звороти з об'єктами порівняння – назвами фінансових понять (грайцарик, грийцарик, поже́т):

такі йўў бібы по ногáх / ги грайцарик (грийцарик), грийцарі (грайцарі). Грийцарі, грайцарі, 'гроші' (*жарт.*, *архаїзм*), грийцарик (демінутив). Пор. Грайцарь [Грайцарь] krajcár Чоп. 64, угор. krajcár 1. 'крейцер'. 2. 'копійка' Udv. I. 843;

◊ *крéкнеш / ги поже́т* 'процент, проценти за (на) позику'; *крéкнеш / ги поже́д^m, поже́т* (род. відм. *нўжджу*) 'відсоток на позику'.

Порівняльні звороти з об'єктами порівняння – субстантивованими ад'єктивами – образними характеристиками людини

Порівняльні звороти із субстантивованими прикметниками і дієприкметниками становлять досить численну, структурно різноманітну групу в опрацьованій частині картотеки. Окремі порівняння записані по кілька разів, наприклад, із порівняльним компонентом *поварéный*: *ги поварéный; фурт^o дошч / такый им / ги поварéный; хóдит^o / ги поварéный*; ◊ *хóдит^o / ги поварéный; такый им / ги поварéный* / *нис'кы 37 гра́дўў / душно; такый им / ги поварéный* 'кволий, повільний, мало рухливий тощо';

удурілий, здурілий: биў собóў / ули́áj / ги удурілий; тóбі усé йенно́ / ги здурі́лóму у гóлвi; хóдит^o / ги здурі́лий, 'збожеволілий'.

У картотеці є кілька варіантів порівняльних зворотів із порівняльним компонентом *маслаговáтый*: *Петрó крутит'ц'а / ги маслаговáтый; крутиц'ц'а / та ги маслаговáтый; бiгат / йак маслаговáтый* 'задурманений; такий, що бігає туди-сюди'. Кожен із компаративів, записаний у різний час, супроводжується семантичною характеристикою слова *маслáк* 'дурман, рослина, з якої робили отруту для риб' < уг. *maszlag*. Запозичення з угор. *maszlag* 'дурман' і східнороманських (можливо, також із турецької) мов [ЕСУМ: 3, с. 407]. Пор. *маслагы*, *гу*, *мн*. Вид отруйних грибів. *Маслаговáтый*, а, е. Дурний. Ходит, йаг маслаговáтый [Сабадош 2021, с. 235].

такый им / ги побiтый; стоiт / ги забóпáный; кричiт / йак оглашéнный; шчос' такый бiў / ги погинáдженый; такый тучный приийшóў / ги пòпұхлый; хóдит^o / ги насолéный 'неспокоїно, не знаходячи «собі міста»; щоб дізнатися, вислідити, де несеться потайно курка, їй зад-анус присолювали, вона йшла в своє гніздо нестися'; *слўхай!*

пòстудiўс'а та йак кáшле / ги гиртикáшный; ходiли лáпайўчи ў потéмку / ги с'л'iни; ут'iкат ги коли / йак коли (пор. угор. *mintha* = як якщо) *дiкый; спит / ги ўбитый; спит / ги мертвiый*.

Цінний матеріал для дослідників історії мови становлять порівняльні звороти, у яких лексема зафіксована тільки в порівнянні, тобто за межами порівняння вона не вживається. В обстеженій частині картотеки виявлено три варіанти порівняльних зворотів із словом *вагáнка*: *чéрево / ги вагáнка; наiс'ц' с'а так / шчо такый кил'ўх / ги вагáнка; наiўс'а так / шчо такый кил'ўх / ги вагáнка*. Останній запис датований 1957 р., у дужках примітка: *зафіксовано тільки в цьому порівнянні*. Далі покликання на «Словарь української мови» за ред. Б. Грінченка: Пор. Вагані продолговатая деревянная миса, род небольшого корытца для пищи (далі – цитата з «Енеїди» Котлярев.) Гр. I, 121.

До порівняльного звороту *чóрный / ги джук (джук)* додано коментар: *апелятив тільки в порівнянні і наведено фразу ни доган'ай Джук^к Барн'и / бо ўбáсте ў йарми* (клички волів).

Помітне місце в картотеці посідають фіксації власних назв у говірці с. Довге. Чимало антропонімів функціонують у складі вузьколокальних порівняльних зворотів, у яких знайшли відображення регіональні особливості побуту, звичаїв, обрядодій, родинних стосунків. Як порівняльні компоненти зафіксовані такі антропоніми в говірці с. Довге – прізвищева назва *ушорiли / ги Свистакы́ мáт'ip' сòбi*; ім'я (*òвўн рóслый (= восокыў) такый / ги Васiл'*; *хóдит / ги Рáйна (райна); такый / ги Тáц'а (тац'а)* 'дуже мокрий (зокрема від дощу)'; *хóдит мóкра / ги Тáц'а*; ім'я з прізвищем або прізвиськом батька (або чоловіка) у формі присвійного прикметника (*такый йаг / ги пiрiта* 'червонощокий' = *йак (ги) Марiка Рушчакóва*); прізвисько (?) (*хòд'ад^m / ги Бакўк тай Мáришка; йа ги тот Питáй шчо син'áк на гóлвi маў* (= був причиною постійної турботи); *та ги Питилкán'а имiт с'а за двир'и та держитс'а та фурт кáже ош н'iкóли йўў; такый с'а д'итвáк удáў / ги Дрўст / ачий им с'а на н'ого* (Дрòзда) *нанiкала* 'вважається забобонно, що не треба пильно дивитися, захоплюватися вагітній жінці ким-небудь, бо дитина буде подібна до нього або мати його характер'.

Порівняльних зворотів із топонімами назвами менше, наприклад: *ци прóстый ми прóд'ил? такый / ги на Пóл'ану пун'*.

У структурі досліджуваних порівнянь є прямі й опосередковані лексичні запозичення: угорські (*перебiрат^o / ги кòўдош у náлиц'ax; такый д'итвáк / ги пукан'тўў; такый / ги цóлшток; такóйе / ги тiнта вино́*), румунські (*такóйе / йаг' гáргáн; вéп'ли с'а / ги гáргáне*). Найбільше іншомовних компонентів у позиції об'єкта порівняння – запозичення з угорської мови. Низка порівняльних зворотів супроводжується перекладом-відповідником з угорської, румунської, сербської, хорватської, чеської, словацької мов із покликанням на етимологічні, тлумачні, перекладні словники, наприклад: *йа голóден / ги вóўк*, пор. уг. *olyan éhes vagyak mint egy farkas*; *дурный / йаг дbи́н'а*, угор. *buta mint a tők*; *л'iзе / ги вош*, пор. *mácsik, mint a tetű*; *сокотi та ги бчи*

ў *гдлбві*, пор. серб. Пазити као очи у глави; *такый / йак чортво око!* пор. хорват. *djavoľje oko*.

Порівняльні звороти містять не лише архаїчну, рідковживану лексику, а й архаїчні граматичні форми української мови: закінчення *-e* в іменниках у формі називного і знахідного відмінків множини (*так оты свін'і ревут / ги погане*; *чїни / обы лишє ни так' / ги л'уде*; *вєл'ли с'а / ги гáргане*; *йак паскунно кл'ане / шчо стрáшно слухати / ги цїгане*; *ган'биц'ц'а / ги кобыла / кой сáне зверне*); закінчення *-ix* в іменниках у формі місцевого відмінка множини (*та ги ў катун'ix*; *чóртом / у зубіх' бим го носїла / ги мьц'ка пот'а*); закінчення *-и* в іменниках жіночого роду першої відміни у формі давального відмінка однини (*так бы ти с'а повелó / ги кúрици помелó*); закінчення *-дў* в іменниках твердої групи жіночого роду у формі орудного відмінка однини (*шчдс'там набáбраў / та ги кúриц'а лáбдў*; *л'їзе гóрі ним / ги гóрі страпáчкдў*); закінчення *-цў* в іменниках м'якої групи жіночого роду у формі орудного відмінка однини (*так тóбдў / ги бўлицў удáр'у*; *мáхат' / ги пўп кад'їлницицў*); закінчення *-и* в іменниках жіночого роду у формі місцевого відмінка однини (*шчо хóдиши / ги на саўтыри / бїгайучи*; *такá будєши ц'ул'ована / йак у цєркви*; *такый там вáвўр (гдмўт) / ги ў бўжени*; *студенó / ги ў псарни*); закінчення *-e* в іменниках чоловічого роду у формі родового відмінка однини (*тогó чдлбвіка так с'а трéба боáти / ги ўгнє*; закінчення *-ом* в іменниках першої відміни у формі орудного відмінка однини (*робит тóбдў жонá / ги слугóм*), закінчення *-ом* в іменниках середнього роду у формі орудного відмінка однини (*бл'увáў такóйе / ги букáт'ом*); закінчення *-ох* у множинних іменниках у формі місцевого відмінка (*сидит' / ги чорт на грóшох*), дієслівні форми (*там такї / ги три мдгут густї*).

Стилістичні ремарки, які є при окремих порівняльних зворотах, вказують на особливості їх функціонування в мовленні: *такый дбўгый / ги «помїлуй н'а Боже»* (псалом 50, *жарт.*); *шчдс'там набáбраў* 'написав' (*зневажл.*) *та ги кúриц'а лáбдў! ты ўсе такóйе хóдижє* *ги с'л'їпкó* (= сліпий, *емоц.*); *удалос'а / ги Мїцин токán* (*жарт.*);

упїрац'ц'а / ги кўт на ледў (*жарт.*); *сидит' / ги чорт на грóшох* 'пильно стереже і под.' (*негат.*)

Порівняльні звороти посилюють експресію погроз, лайок, прокльонів, *жартів*: *обы т'а с'а так имїло / ги ймн'а ти*; *зарас ти гдлоу / ги шпáкови прїрву*; *так бы ти с'а повелó / ги кúрици помелó*; *ўтпáў бы ти йазык / ги з дын'ї хвўст*; *пуклá бис' / ги дын'а турїц'ка*; *обы йўў очи тоўды усхли / йак Чорнойе мóре*; *кид'м' тóбдў вєржу та такый будєши пуд нєбом малін'кый ги иглá шустїр'с'ка*; *так тóбдў / ги бўлицў удáр'у / шчо роздришнес'с'а / ги бұл'а*; *такá будєши ц'ул'ована / йак у цєркви*; *так' йим бұду кл'астї / шчо ни розгаздуїуц'ц'а та ги болот'анá жáба*.

Обстежені порівняльні звороти характеризуються структурною різноманітністю і варіантністю. В одних перший компонент називає властивість чи якість особи або предмета (*такый / ги Бидїўл'а*; *йа такый / ги пўпуд зе'мл'у хóжє*; *розмєтана пбс'ц'їл' / ги бдллїх*; *такá / ги бпас'ц'*; *отó такá удовиц'а ги пўздрано усе надўта*; *жонá такóйе / ги рóстрáс*; *отó такбє зараз / ги жидўс'кое скóро*), в інших, – порівняльний компонент розкриває зміст, конкретизує дію, стан або процес (*зарас ти гдлоу / ги шпáкови прїрву*; *та ги ў катун'ix*; *шчо хóдиши / ги на саўтыри / бїгайучи*; *тургїны рóстўт / ги з воды*; *идўт / ги на сблишче*; *так вїжє / ги крdз'ї сїто*; *ходиши*, *ги пýндр'а*; *сидиши / ги ваўц'їр*; *ничўти го / говорїў / ги спуд зимл'ї*; *учинї так' / йаг' Бўх приказаў*).

Висновки. Картотека Василя Німчука – багатолітня праця вченого, спрямована на перспективу укласти словник рідної говірки. Це пам'ятка духовних цінностей, яка закарбувала в мовних скарбах ментальний код кількох поколінь закарпатського села. Порівняльні звороти, які становлять відчутний у кількісному і структурно-функціональному аспектах компонент картотеки, містять цінний матеріал для досліджень із діалектології, історії мови, ономастики, лінгвокультурології. Важливо ретельно виявити порівняння в інших фрагментах словникових матеріалів В. В. Німчука, належним чином опрацювати й підготувати до друку.

Література

1. Бондар О.І. Розвиток українського діалектного словникарства на початку ХХІ ст. *Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія*: Леонідові Сидоровичу Паламарчукові. Київ: КММ, 2012. С. 171–176.
2. Галас А. Компаративізм з антропонімічними компонентами у закарпатському говорі. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Вип. 1 (45). На пошану Кирила Йосиповича Галаса (до 100-річчя з дня народження). Ужгород, 2021. С. 157–164.
3. Галас А. Порівняльні конструкції в закарпатських говірках. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства* (збірник наукових праць). Вип. 24. Ужгород, 2019. С. 25–33.
4. Галас А. Угорські запозичення в закарпатських народних порівняннях. *Україністика в Угорщині та поза її межами II*. Матеріали міжн. наук. конференції. Будапешт: Printrix nyomda és grafikai stúdió, 2022. С. 47–59.
5. Грицак М.А. Матеріали до Словника українських говірок Закарпатської області. Вип. 1: А–Б. За ред. П. Ю. Гриценка. Київ: КММ, 2017. 380 с.
6. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Київ: Наукова думка, 1982–2012.
7. Німчук В.В. Актуальні проблеми вивчення українсько-південнослов'янських лексичних паралелей. *Науково-технічна революція і сучасні процеси розвитку лексики української народно-розмовної мови*: Тези доповідей Республіканської конференції (Ужгород, листопад 1989 р.). Ужгород, 1989. С. 103–105.

8. Німчук В. «Кодифікувати» нові літературні мови? Зберегти й захистити українські говори! *Українська мова*. 2013. № 3. С. 3–26.
9. Німчук В. Проблема карпатоукраїнсько-південнослов'янських лексичних паралелей і збігів. *Українська мова*. 2003. № 3–4. С. 18–31.
10. Німчук В. Про сучасну українську тлумачну лексикографію. *Українська мова*. 2012. № 3. С. 3–30.
11. Пискач О. Фраземи в структурі діалектних словників українських говірок Закарпаття: стан і перспективи дослідження. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Вип. 2 (44). 2020. С. 262–268.
12. Рябець Л.В. Український діалектний словник сьогодні: особливості побудови і проблеми укладання. *Українська мова*. 2019. № 1. С. 71–86.
13. Рябець Л. У пошуках повноти діалектного словника: ілюстрація. *Лінгвістика: збірник наукових праць*. 2021. № 1 (43). С. 27–37. URL: <http://ling.luguniv.edu.ua/index.php/ling/article/view/75/79>
14. Сабадош І.В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. 2-е видання, змінене і доповнене. Ужгород, 2021. 598 с.
15. Сабадош І. Українська лексика в просторі і часі: Збірник праць. Ужгородський національний університет. Ужгород, 2015. 688 с.
16. Харьковська О. Компаративні фраземи з анімалістичними компонентами в українських говірках Закарпаття. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Вип. 2 (48). 2022. С. 190–196.
17. Харьковська О. Народні порівняння у Словнику закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району І. Сабадоша. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Вип. 1 (43). 2020. С. 271–276.
18. Чучка П. Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. Львів: Світ, 2005. 704 + XLVIII.
19. Шкурко Г. Назви традиційного транспорту та комунікацій у складі компаративних фразем в українських говорах Закарпаття. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Вип. 2 (44). 2020. С. 379–384.
20. Bunganič P. Slovensko-ukrajinský slovník. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1985. 674 s.
21. Trávníček F. Slovník jazyka českého. Praha, 1952. 1801 s.
22. Udvari I. Magyar-ukrán szótár. I. (A–Ly). Nyíregyháza, 2005; II. (M–Zs). Nyíregyháza, 2005. Удвари І. Угорсько-український словник. I. (A–Ly). Ніредьгаза, 2005; II. (M–Zs). Ніредьгаза, 2006.

References

1. Bondar O.I. (2012) Rozvytok ukraïnskoho dialektneho slovnýkarstva na pochatku XXI st. [The development of Ukrainian dialect vocabulary at the beginning of the 21st century]. *Ukraïnska i slovianska tлумachna ta perekladna leksykohrafiia*: Leonidovi Sydorovychu Palamarchukovi. Kyiv: KMM. S. 171–176 [in Ukrainian].
2. Halas A. (2021) Komparatyvizmy z antroponimnymi komponentamy u zakarpatskomu hovori [Comparativisms with anthroponymic components in the Transcarpathian dialect]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Serii: Filolohiia. Vyp. 1 (45). Na poshanu Kyryla Yosypovycha Halasa (do 100-richchia z dnia narodzhennia). Uzhhorod. S. 157–164 [in Ukrainian].
3. Halas A. (2019) Porivniální konstruksii v zakarpatskykh hovirkakh [Comparative constructions in Transcarpathian dialects]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva* (zbirnyk naukovykh prats). Vyp. 24. Uzhhorod. S. 25–33 [in Ukrainian].
4. Halas A. (2022) Uhorski zapozychennia v zakarpatskykh narodnykh porivnianniakh [Hungarian borrowings in the Transcarpathian national comparisons]. *Ukraïnistyka v Uhorschyni ta poza yii mezhamy II*. Materialy mizhn. nauk. konferentsii. Budapesht: Printpix nyomda és grafikai stúdió. S. 47–59 [in Ukrainian].
5. Hrytsak M.A. (2017) Materialy do Slovnýka ukraïnskykh hovirok Zakarpatskoi oblasti [Materials for the Dictionary of Ukrainian idioms of the Transcarpathian region]. Vyp. 1: A–B. Za red. P. Yu. Hrytsenka. Kyiv: KMM. 380 s. [in Ukrainian].
6. Etymolohichnyi slovnýk ukraïnskoi movy (1982–2012) [Etymological dictionary of the Ukrainian language]: V 7 t. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
7. Nimchuk V.V. (1989) Aktualni problemy vyvchennia ukraïnsko-pivdenoslovianskykh leksychnykh paralelei [Actual problems of studying Ukrainian and South Slavic lexical parallels]. *Naukovo-tekhnichna revoliutsiia i suchasni protsesy rozvytku leksyky ukraïnskoi narodno-rozmovnoi movy*: Tezy dopovidei Respublikanskoi konferentsii (Uzhhorod, lystopad 1989 r.). Uzhhorod, 1989. S. 103–105 [in Ukrainian].
8. Nimchuk V. (2013) «Kodyfikuvaty» novi literaturni movy? Zberehty i zakhystyty ukraïnski hovory! [«To codify» new literary languages? Save and protect the Ukrainian dialects]. *Ukraïnska mova*. № 3. S. 3–26 [in Ukrainian].
9. Nimchuk V. (2003) Problema karpatoukraïnsko-pivdenoslovianskykh leksychnykh paralelei i zbihiv [The problem of Carpathian Ukrainian and South Slavic lexical parallels and coincidences]. *Ukraïnska mova*. № 3–4. S. 18–31 [in Ukrainian].
10. Nimchuk V. (2012) Pro suchasnu ukraïnsku tлумachnu leksykohrafiu [About modern Ukrainian explanatory lexicography]. *Ukraïnska mova*. 2012. № 3. S. 3–30 [in Ukrainian].

11. Pyskach O. (2020) Frazemy v strukturі dialektnykh slovnykiv ukrainskykh hovirok Zakarpattia: stan i perspektyvy doslidzhennia [Phraseologisms in the structure of dialect dictionaries of Ukrainian Transcarpathian Dialects: state and prospects of research]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Serii: Filolohiia. Vyp. 2 (44). 2020. S. 262–268 [in Ukrainian].
12. Riabets L.V. (2019) Ukrainskyi dialektnyi slovnyk sohodni: osoblyvosti pobudovy i problemy ukladannia [Ukrainian dialect dictionary today: features of construction and compilation problems]. *Ukrainska mova*. 2019. № 1. S. 71–86 [in Ukrainian].
13. Riabets L. (2021) U poshukakh povnoty dialektnoho slovnyka: iliustratsiia [In search of the completeness of the dialect dictionary: an illustration]. *Linhvistyka: zbirnyk naukovykh prats*. 2021. № 1 (43). S. 27–37. URL: <http://ling.luguniv.edu.ua/index.php/ling/article/view/75/79> [in Ukrainian].
14. Sabadosh I.V. (2021) Slovnyk zakarpatskoi hovirky sela Sokyrnytsia Khustskoho raionu [Dictionary of the Transcarpathian dialect of the village of Sokyrnytsia, Khust district]. 2-e vydannia, zminene i dopovnene. Uzhhorod, 2021. 598 s. [in Ukrainian].
15. Sabadosh I. (2015) Ukrainska leksyka v prostori i chasi [Ukrainian vocabulary in space and time]: Zbirnyk prats. Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet. Uzhhorod, 2015. 688 s. [in Ukrainian].
16. Kharkivska O. (2022) Komparatyvni frazemy z animalistychnymy komponentamy v ukrainskykh hovirkakh Zakarpattia [Comparative phrases with animalistic components in the Ukrainian dialects of Transcarpathia]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Serii: Filolohiia. Vyp. 2 (48). S. 190–196 [in Ukrainian].
17. Kharkivska O. (2020) Narodni porivniannia u Slovnyku zakarpatskoi hovirky sela Sokyrnytsia Khustskoho raionu I. Sabadosha [Folk comparisons in I. Sabadosh's dictionary of the Transcarpathian patois of the Sokyrnytsia village in the Khust district]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Serii: Filolohiia. Vyp. 1 (43). S. 271–276 [in Ukrainian].
18. Chuchka P. (2005) Prizvyshcha zakarpatskykh ukrainsiv [Surnames of Transcarpathian Ukrainians]: Istoryko-etymolohichni slovnyk. Lviv: Svit. 704+XLVIII s. [in Ukrainian].
19. Shkurko H. (2020) Nazvy tradytsiinoho transportu ta komunikatsii u skladi komparatyvnykh frazem v ukrainskykh hovorakh Zakarpattia [Names of traditional transport and communications as a part of comparative phrases in the Ukrainian Transcarpathian dialects]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Serii: Filolohiia. Vyp. 2 (44). S. 379–384 [in Ukrainian].

COMPARATIVE PHRASES IN V.V. NIMCHUK'S MANUSCRIPT FILE: STRUCTURAL AND SEMANTIC ASPECT

Abstract. In the article, for the first time, a structural and semantic description of comparative phrases in the dictionary card file of the outstanding scientist-linguist Vasyl Vasyliovych Nimchuk is carried out. The card file, prepared by V.V. Nimchuk, is a unique collection of linguistic treasures of the rich and colorful Upper Nadborzhava speech, which is distinguished by specific lexical, phonetic, word-forming, and grammatical features. In addition to the actual lexical material, lexicographically represented with varying degrees of completeness, the file contains a significant number of dialect phrases and pemyes, names of concepts of material culture (sometimes with pictures), rituals, customs, beliefs, regional onomastic material, folklore records, samples of dialect narrative, etc. The study was carried out on the material of the processed fragment of the card file, from which about 700 (with variants) comparative phrases were selected. The method of representation of comparative phrases in the dictionary file is described. The specifics of the conjunctions used to join the comparative component are determined. Commonly used comparative phrases codified in the literary language and known in other Ukrainian dialects (comparative phrases) are recorded in the card index. For the first time, a significant fragment of the register of colorful, regional comparative phrases is introduced into scientific circulation.

Since the core of the comparisons consists of images of the animal and plant world, time concepts, traditional peasant life, production activities, mythology, beliefs, stereotypes of human behavior, socio-economic concepts, etc., this determines the semantic principle of presenting comparative phrases. Groups of comparative phrases are identified, the objects of comparison in which are words that concentrate the main figurative and expressive content of the comparison: names of domestic animals and birds, names of predatory animals and rodents, names of birds and related concepts, names of insects, names of reptiles, amphibians and fish, names of agricultural crops, names of food products, dishes, drinks, names of persons, somatisms, names of household items, production, work tools, fabrics, clothes, shoes and their parts, materials, transport, names of trees, plants, fruits, varieties, mushrooms, names of natural phenomena, temporal and spatial concepts, substances, names of buildings, objects, structures, localities, names of musical instruments, names of mythical creatures, names of financial concepts, substantive adjectives – figurative characteristics of a person.

Conclusions have been made about the importance of a thorough study of the comparative phrases recorded in V.V. Nimchuk's dictionary materials for research in dialectology, language history, onomastics, and linguistic and cultural studies.

Keywords: dialect lexicography, comparative phrase, Transcarpathian dialect, Vasyl Nimchuk, dictionary index.

© Галас А., 2023 р.

Алла Галас – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; alla.halas@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-9867-4614>

Alla Halas – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian Language Department of Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; alla.halas@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-9867-4614>.